

Zala Megyei Integrált Területi Program áttekintése

Ajánlás a felzárkózási szempontok lokális és horizontális érvényesítésére

**Készítette: Nyugat-Pannon Terület- és Gazdaságfejlesztési Szolgáltató Közhasznú Nonprofit
Korlátolt Felelősségű Társaság**

Készült az EFOP-1.6.3-17-2017-00004 projekt keretében.

2020. január

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

TARTALOMJEGYZÉK

1. Előzmények.....	3
2. EFOP-1.6.3.-17 felhívás elvárásai és a vizsgálat módszertana	3
2.1. Az ajánlás elkészítése során alkalmazott módszerek	4
2.2. A Zala Megyei Integrált Területi Program.....	5
3. A Zala Megyei Integrált Területi Programban megjelenő lokális és horizontális szempontok.....	8
4. Ajánlások.....	9
5. Összegzés	21

1. Előzmények

A Nyugat-Pannon Terület- és Gazdaságfejlesztési Szolgáltató Közhasznú Nonprofit Kft. megbízást kapott a Zala Megyei Önkormányzattól, mint az EFOP-1.6.3-17-2017-00004 számú „Zala megyei felzárkózás-politikai együttműködések” című projekt konzorcium vezetőjétől a „Lokális és horizontális felzárkózási folyamatok” szolgáltatás tevékenység elvégzésére.

A tevékenység 3 elemből épül fel.

Az első ütemben elkészült a **Zala Megyei Területfejlesztési Koncepció** felülvizsgálata és elemzése 2019. február 28-ig. Második lépésként a **Zala Megye Területfejlesztési Program 2014-2020** dokumentumainak felülvizsgálata és ehhez kapcsolódóan javaslatlétet készül el 2019. szeptember 30-ig. Végül a **Zala Megyei Integrált Területi Program** áttekintése, és azokban a felzárkózási szempontok lokális és horizontális érvényesítésére kiterjedő ajánlás kerül megfogalmazásra 2020. január 31-ig.

Jelen dokumentum a tevékenység harmadik részét tartalmazza.

2. EFOP-1.6.3.-17 felhívás elvárásai és a vizsgálat módszertana

Az Emberi Erőforrások Minisztériumának EFOP-1.6.3.-17 azonosítószámú felhívása alapvető célja a megyei szintű felzárkózás-politikai együttműködések támogatása a helyi esélyegyenlőségi programokhoz kapcsolódóan.

A cél a következő elemekből épül fel:

- a megyei szintű együttműködési modellek kialakítása a tartós szegénységben élők, romák felzárkóztatása, valamint a velük foglalkozó szervezetek hatékonyabb beavatkozásait segítő fejlesztések érdekében, a konvergencia régiókban¹,
- a szegénységben, társadalmi kirekesztettségben élők számának csökkentése,
- a szegénység újratermelődésének megakadályozása,
- közszolgáltatásokhoz, társadalmi-gazdasági javakhoz való hozzáférés egyenlő esélyű javítása,
- a társadalmi összetartozás erősítése,
- az állami, az önkormányzati és a civil, egyházi partnerek szerepének hangsúlyosabbá tétele.

¹ EFOP-1.6.3-17. kódszámú felhívás: Megyei szintű felzárkózás-politikai együttműködések támogatása a helyi esélyegyenlőségi programokhoz kapcsolódóan (a továbbiakban: Felhívás), 1. o

A célok megvalósításának érdekében egymásra épülő tevékenységek sorozata valósul meg, melyet a Zala Megyei Önkormányzat az EFOP-1.6.3-17-2017-00004 projekt keretein belül biztosít.

2.1. Az ajánlás elkészítése során alkalmazott módszerek

Az eddigi vizsgálatok során bemutatásra kerültek a Zala Megyei Területfejlesztési koncepció és a Zala Megyei Területfejlesztési Program dokumentumainak azon elemei, melyek esélyegyenlőségi, felzárkóztatás-politikai célokat tartalmaztak. A dokumentumok elemzése külön-külön történt, ugyanakkor figyelembe vettük, hogy ezen tanulmányok egymásra épülnek, így a felülvizsgálat során ezt a kapcsolatot nem kívánjuk megbontani.

A **Zala Megyei Integrált Területi Program**-hoz kapcsolódó ajánlás elkészítése során felhasználtuk a HBH Stratégia és Fejlesztési Kft. 2018. november végén elkészült kutatási zárójelentését, melyet az integrált területi programok értékelése kapcsán állítottak össze. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a Zala Megyei Integrált Területi Program előkészítése és tervezése több lépcsőben zajlott, (1.0 verzióját 2014. október 30-i ülésén fogadta el 51/2014. (X.30.) KH számú határozatával a Zala Megyei Közgyűlés. A dokumentum 2.0 változatának elfogadására 13/2015. (IV.29.) KH számú határozattal 2015. április 29-én, a 3.0 változat elfogadására a 18/2015. (V.11.) KH számú határozattal 2015. május 11-én került sor. Az ITP dokumentumot a testület 2015. szeptember 24-i ülésén 32/2015. (IX.24.) KH számú határozatával módosította, a 3.2 verzió elfogadására a 2016. szeptember 22-i ülésén került sor a testület 36/2016. (IX. 22.) KH számú határozatával. A 3.3 verzió a közgyűlés 2016. november 23-i ülésén a testület 42/2016. (XI.23.) KH számú határozatával került elfogadásra. A 3.4 verzió a Közgyűlés 2018. január 26-i ülésén került elfogadásra) de a jelenleg hatályos dokumentum melyet elemzünk 2018. november 15-én került jóváhagyásra.

Az integrált területi program egy újonnan bevezetett stratégiai tervezési tevékenység (a 2013-2020-as programozási időszakban alkalmazták először területi szinten), így az itt használt módszertani elemek köre is szélesebb.

Az ITP elkészítéséhez kapcsolódó különböző útmutatók 2014-2015 folyamán jelentek meg az előkészítés és a tervezési folyamattal egyidőben. A Zala Megyei Integrált Területi Program szerkezetét tekintve követi a Nemzetgazdasági Minisztérium által 2015. január 30-án kiadott „Útmutató a megyék integrált területi programjainak kidolgozásához és megvalósításához 2.0 verzió” című dokumentumban, valamint a 2016. januárjában rendelkezésre bocsátott „Útmutató a megyék integrált területi programjainak kidolgozásához és megvalósításához 2.1

verzió” című dokumentumban megadott szempontokat, illetve illeszkedik a tervezés körülményeit meghatározó jogszabályok és hatályos dokumentumok elvárásaihoz.

A használt módszertani eszközök a dokumentumelemzés (ITP módszertani útmutatók, ITP dokumentum), adatelemzés (ITP-ben szerepeltetett és a végrehajtás során keletkezett adatok).

A vizsgálat során olyan következtetések kerültek levonásra, amelyekből kiindulva az EFOP-1.6.3-17-2017 felhíváshoz kapcsolódó ajánlások megfogalmazására nyílt lehetőség.

Az ajánlások összeállítása során a tervezett fejlesztési elemeket és a már megvalósult, illetve megvalósítás alatt álló projekteket vizsgáltuk meg, annak figyelembe vételével, hogy az eredeti célok és az elért/várható eredmények hogyan illeszkednek egymáshoz, kiemelten a lokális és horizontális felzárkóztatási folyamatokhoz.

2.2. A Zala Megyei Integrált Területi Program

A 2014-2020-as tervezési időszakra szóló Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) abból indult ki, hogy az ország különböző területei eltérő társadalmi, gazdasági és környezeti adottságokkal rendelkeznek, így eltérő fejlődési potenciál rejlik bennük. A TOP a korábbi fejlesztéspolitikai tapasztalatokra alapozva egy olyan területi beavatkozási logikát alakított ki, ami megyei szintű forrásallokációra támaszkodva a fejlesztések tervezésének területi decentralizálását tette lehetővé.

Az Integrált Területi Program felépítése a következő:

- **Az Integrált területi program (ITP) készítésének célja, tervezésének körülményei, alapadatai**

E szerkezeti résznél fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a dokumentum részletesen kitér a tervezési folyamat során kialakított partnerségi együttműködésre.

A partnerségi folyamatban a települési önkormányzatok mellett konzultációra került sor a KEHOP, a GINOP, az EFOP és a VP tervezőivel, több egyeztetésre került sor a Balaton-felvidéki Nemzeti Park, a Nyugat-dunántúli Vízügyi Igazgatóság, a Zalaerdő Zrt. és a Bakonyerdő Zrt. képviselőivel és a Zala Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány szakértőivel. A folyamatba bekapcsolódott a megye területén működő 7 LEADER szervezet; az úthálózatok fejlesztését érintő részben egyeztetésre került sor a Magyar Közút Zrt. Zala Megyei Igazgatóságával, a közösségi közlekedés tekintetében az érintett közlekedési vállalattal és számos más, az egészségügyi és szociális terület fejlesztésében érdekelt intézménnyel és szervezettel.

- **Területi Kiválasztási Kritériumok**

A területi szereplők az Irányító Hatóság (IH) által meghatározott, a TOP-hoz kötött elvárásrendszerrel támogató Területi Kiválasztási Kritériumokon felül saját kiválasztási szempontokat is megadtak annak érdekében, hogy a fejlesztések jobban illeszkedjenek a Zala Megyei Területfejlesztési Programhoz. Az IH és az ITP által meghatározott kiválasztási kritériumok együttesen a projekt-kiválasztási rendszer keretét, elvi megalapozását adták. Az egyes pályázatok esetében alkalmazandó szakmai kiválasztási szempontok ezekből a kritériumokból kerültek levezetésre, felhívás-specifikus értékelési szempontokká.

Zala megye által választott szempontok a következők:

Hozzájárulás a pénzügyi egyensúly fenntartásához

Hozzájárulás a gazdasági növekedéshez

Hozzájárulás a munkahelyteremtéshez

Hozzájárulás az előző és a jelenlegi uniós ciklusban megvalósított fejlesztésekhez

Hozzájárulás a Zala megyei/vidéki népesség helyben tartásához

A szempontok közül a munkahely teremtés és a megyei/vidéki népesség helyben tartása közvetlenül esélyegyenlőségi célokat szolgál.

- Az ITP célrendszere és integráltsága**

Ez a fejezet a kapcsolódási pontokat határozza meg a megye területfejlesztési dokumentumaival és az ITP-ben meghatározott részcélokkal.

Az ITP céljai nemcsak a fejlesztések közötti szinergiát, hanem földrajzi összefüggéseket is mutatnak. A kerékpárút gerinchálózat fejlesztése esetén a hivatásforgalmi és a turisztikai célú fejlesztések földrajzilag és időben is kapcsolódnak; a szociális városrehabilitációs fejlesztések ESZA és ERFA „lábai” egymásra épülnek és a hátrányos helyzetű térségek felzárkóztatását segítik.

- Az ITP forrásallokációja**

TOP prioritások intézkedései	TOP szerinti forrásallokáció, mrd Ft	Módosított allokáció, mrd Ft (ITP v. 3.5)	Ténylegesen lehívott forrás, mrd Ft (2019. nov. *)
1. Térségi gazdasági környezet fejlesztése a foglalkoztatás elősegítésére	8,613	8,191	8, 639 mrd Ft
1.1. Helyi gazdasági infrastruktúra fejlesztése	3,300 (38%)	2,862 (35%)	2, 569 mrd Ft
1.1.1. (7 db nyertes)			835 560 e Ft
1.1.2. (1 db nyertes)			197 312 e Ft
1.1.3. (10 db nyertes)			1 536 104 e Ft
1.2. Társadalmi és környezeti	2,059 (24%)	2,075 (25%)	2,775 mrd Ft

<i>szempontból fenntartható turizmusfejlesztés</i>			(15 db nyertes)
1.3. A gazdaságfejlesztést és a munkaerő- mobilitás ösztönzését szolgáló közlekedésfejlesztés	1,475 (17%)	1,475 (18%)	1 475 mrd Ft (2 db nyertes)
1.4. A foglalkoztatás segítése és az életminőség javítása családbarát, munkába állást segítő intézmények, közszolgáltatások fejlesztésével	1,779 (21%)	1,779 (22%)	1,820 mrd Ft (26 db nyertes)
2. Vállalkozásbarát, népességmegtartó településfejlesztés	4,265	4,732	3,820 mrd Ft
2.1. Gazdaságélénkítő és népességmegtartó településfejlesztés	4,265 (100%)	4,732 (100%)	3,820 mrd Ft
2.1.1. (2 db nyertes)			1,32 mrd Ft
2.1.2. (5 db nyertes)			2,5 mrd Ft
3. Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való áttérés kiemelten a városi területeken	5,800	5,800	6,675 mrd Ft
3.1. Fenntartható települési közlekedésfejlesztés	2,172 (37%)	2,172 (37%)	2, 821 mrd Ft (10 db nyertes)
3.2. Önkormányzatok energiahatékonyságának és a megújuló energia-felhasználás arányának növelése	3,628 (63%)	3,628 (63%)	3, 854 mrd Ft
3.2.1. (60 db nyertes)			2 856 009 e Ft
3.2.2. (1 db nyertes)			998 432 e Ft
4. A helyi közösségi szolgáltatások fejlesztése és a társadalmi együttműködés erősítése	1,783	1,783	1, 733 mrd Ft
4.1. Egészségügyi alapellátás infrastrukturális fejlesztése	0,621 (35%)	0,818 (46%)	0,711 mrd Ft (19 db nyertes)
4.2. A szociális alapszolgáltatások infrastruktúrájának bővítése, fejlesztése	0,493 (28%)	0,296 (17%)	0,353 mrd Ft (15 db nyertes)
4.3. Leromlott városi területek rehabilitációja	0,669 (37%)	0,669 (37%)	0,669 mrd Ft (4 db nyertes)
5. Megyei és helyi emberi erőforrás- fejlesztések, foglalkoztatásösztönzés és társadalmi együttműködés	2,589	2,543	2, 854 mrd Ft
5.1. Foglalkoztatásnövelést célzó megyei és helyi foglalkoztatási együttműködések (paktumok)	1,913 (74%)	1,867 (73%)	1,867 mrd Ft (4 db nyertes)
5.2. A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok	0,249 (10%)	0,249 (10%)	0,348 mrd Ft (5 db nyertes)
5.3. A helyi identitás és kohézió erősítése	0,427 (17%)	0,427 (17%)	0,639 mrd Ft (15 db nyertes)
Összesen	23,05	23,05	23,721

* https://www.palyazat.gov.hu/tamogatott_projektkereso adatai alapján

A táblázat a tervezett forrásallokációt és a felhívásokra beérkezett és eredményesen szerepelt projektek támogatási szerződésben foglalt összegét tartalmazza.

Az adatokból kiemelendő, hogy az ötödik prioritás intézkedéseire, amelyek közvetlenül szolgálják a hátrányos helyzetű emberek helyzetének javítását, a tervezettnél magasabb összeget biztosítottak.

- **Az ITP indikátorvállalásai**

A fejezetben két indikátor vállalást fontos megemlíteni:

A foglalkoztatási paktumok keretében munkaerőpiaci programokban résztvevők száma – megye esetében (MJV-k nélkül) 242 fő

Helyi társadalmi akciókban résztvevők száma (MJV-k nélkül) 768 fő

- **Az ITP ütemezése**

Az ütemezés tekintetében az ITP tervezői és a megvalósításért felelős szervezet képviselői a következő szempontokat vették figyelembe::

- a források az időszak elején (2016-tól) kerüljenek minél nagyobb arányban meghirdetésre (adszorpció),
- legfeljebb két ütemben.

3. A Zala Megyei Integrált Területi Programban megjelenő lokális és horizontális szempontok

Mivel az ITP-k tervezési ideje viszonylag rövid volt, ez alapvetően nehezítette a tervezési folyamat során a partnerségek jellegének elmélyítését. A partnerségi akciók megvalósítása során nem került sor, illetve az ITP-ben nincs utalás, az esélyegyenlőségi célcsoportok bevonásának módjára és a bevonás rendszerességére.

A tervezési folyamatba bevont szereplők adat- és igény (elvárás) információkkal látták el a tervezőket, így a rendelkezésre álló információk rendszerezése és az Irányító Hatóság iránymutatásaihoz és követelményeihez való igazítás jelenik meg elsődlegesen a dokumentumban.

Az ITP-ben megadott általános értékelési rendszer (központilag megadott, kötelező) tartalmazott lokális és horizontális szempontokat, melyek közül kiemelendők a következők:

Fenntarthatóság

Ezen kiválasztási kritérium a beavatkozás eredményeként megvalósuló termék/szolgáltatás/beruházás társadalmi, környezeti és leginkább pénzügyi fenntarthatósága, az erőforrás-hatékonyságát, az alacsony károsanyag-kibocsátás és környezetterhelését, a

környezettudatosságát (pl. a fejlesztésekben az energiahatékonysági szempontok érvényesítése, megújuló energiaforrások, a kedvezőbb környezeti hatásokkal járó megoldások előnyben részesítése) helyezi a középpontba. Elvárás, hogy a tervezett fejlesztés az ÜHG kibocsátást a lehető legkisebb mértékben növelje, inkább csökkentse. Ugyanakkor a fejlesztésnek pénzügyileg megalapozottnak kell lennie; a projekt megvalósításához és működtetéséhez szükséges pénzügyi erőforrásoknak rendelkezésre kell állnak, többlet fenntartási támogatást nem igényelhetnek.

Esélyegyenlőség

Ezen kiválasztási kritérium a fejlesztés azon aspektusát vizsgálja, hogy az semmilyen módon ne legyen kirekesztő egyetlen társadalmi csoport számára sem.

A választható területi kiválasztási szempontok esetében Zala megye két elemben kiegészítette/bővítette a helyi adottságokra építve a horizontális szempontokat. Ezek a hátrányos helyzetű emberek elhelyezkedésének előmozdítása, a munkahelyteremtés és a vidéki népesség helyben tartása, amely elsődlegesen az egészségügyi és szociális szolgáltatások decentralizált fejlesztésében nyilvánult meg.

Az ITP-ben szereplő 5 prioritás tartalmazza mindazon intézkedéseket, amelyeket ESZA források igénybevételeivel közvetlenül esélyegyenlőségi célok megvalósítására fordíthatnak/fordíthattak a kedvezményezettek. A legnagyobb szelet ebben a foglalkoztatási együttműködések támogatása (*Foglalkoztatás-növelést célzó megyei és helyi foglalkoztatási együttműködések* - 1 megyei szintű és 3 területi), amely a lekötött támogatások 65 %-t tette ki.

Zala megye esetében mind „A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű komplex programok”, mind pedig „A helyi identitás és kohézió erősítése” intézkedésre az eredetileg allokált forrásnál többre vállaltak kötelezettséget.

4. Ajánlások

Az ITP célrendszerében részletesen kifejti, hogy egyik legfontosabb feladata az esélyegyenlőség biztosítása a hátrányos helyzetű személyek felzárkóztatása érdekében. Ennek elemei:

- a hátrányos helyzetű emberekkel foglalkozó szervezetek hatékonyabb beavatkozásait segítő fejlesztések megvalósítása,
- a társadalmi kirekesztettségben, és szegénységben élők számának csökkentése,

- a hátrányos helyzet, különösen a (mély)szegénység újratermelődésének megakadályozása,
- a társadalmi összetartozás erősítése.

E célok megvalósítása érdekében a következő ajánlásokat tesszük:

Az ITP célrendszeréhez és integráltságához kapcsolódó ajánlások

A tervezési dokumentum alapcélok mentén összekapcsolja a megyei területfejlesztési koncepció és az ITP-ben megfogalmazott stratégiai célokat, de ez a jogszabályban elvárt tartalmi elemek megtartásán túl alig jelent többet.

Célrendszer kapcsolatainak bemutatása a Zala Megyei Integrált Területi Programban²:

Indokolt lenne az integrált területi program és a megyei területfejlesztési program tartalmi összefüggéseinek szorosabb figyelembevétele és a területiség (lokális szempontok) hangsúlyosabb megjelenítése a stratégiai szinten megalapozott fejlesztési hatások elérése

² Részlet Zala Megyei Integrált Területi Programjából

érdekében (amely túlmutat a területfejlesztési programhoz való, átfogó célok szintjén való kapcsolódáson).

Indokolt lenne a TOP források mellett elérhető források (különösen a Modern Városok Program és a Magyar Falu Program – 1. később) bekapcsolása a megyei fejlesztési folyamatba.

A nyertes projektek megvalósításához és nyomon követéséhez kapcsolódó ajánlások

Jelenleg³ a zalai TOP felhívásokon 273 támogatási szerződéssel rendelkező projekt valósult meg/áll megvalósítás alatt. Ebből 53 tartozik a megyei jogú városokhoz (38 db Zalaegerszeg MJV, 15 db Nagykanizsa MJV). A fennmaradó 223 projekt használhatja fel az ITP-ben meghatározott, és célok szerint felosztott több, mint 23 mrd Ft-t.

A projektek járási szintű területi megoszlása a MJV nélkül a következő:

Járás	Lakónépesség/ település szám*	Nyertes TOP projektek száma	Nyertes top projektek aránya a településekre vetítve
Keszthelyi járás	48 806 fő / 30 település	62 db	2,066
Letenyei járás	15 479 fő/ 27 település	30 db	1,111
Zalaszentgróti járás	14 931 fő/ 20 település	19 db	0,95
Nagykanizsai járás (Nagykanizsa MJV nélkül)	27 832 fő/ 48 település	36 db	0,75
Zalaegerszegi járás (Zalaegerszeg MJV nélkül)	41 376 fő/ 83 település	41 db	0,49
Lenti járás	18 871 fő / 51 település	35 db	0,68
Megye összesen (MVJ-k nélkül)	167 295 fő/ 259 település	223 db	0,861
Megye Keszthelyi járás nélkül összesen (MVJ-k nélkül)	229 település	161 db	0,703

*TEIR adatbázis alapján

Az adatokat áttekintve azt láthatjuk, hogy településarányosan Keszthely járásból érkezett a legtöbb eredményes pályázat, amelyet területileg torzít a közel húszezres lakónépességű, jelentős turisztikai potenciállal rendelkező Keszthely, valamint az ország leglátogatottabb gyógyfürdőtelepülésének, Hévíznek a járáshoz tartozása.

³ 2019. november végi zalai TOP eredmények

A keszthelyi járás adatainak figyelembevétele nélkül viszont azt láthatjuk, hogy a megyén belül a hátrányos helyzetű Letenyei és Zalaszentgróti járás rendelkezik településarányosan a legtöbb eredményes projekttel, amely mindkét esetben a megyei átlag felett van. Ha a keszthelyi adatokat kiemeljük a megyei átlagból, akkor három járás “teljesített” átlag felett, míg a Zalaegerszegi és a Lenti járás eredményei átlag alatt maradnak.

A TOP végrehajtás során (értékelés és támogatási szerződéssel rendelkező projektek) tehát érvényesült az a lokális szempont, hogy pályázati felhívások/fejlesztési forrásallokációban kedvező helyzetbe kerüljenek a hátrányos helyzetű települések és térségek.

Ezt a gyakorlatot a következő tervezési időszakban is javasoljuk megtartani, hangsúlyozva, hogy a területi hátrányok kiegyenlítése segíti a hátrányos helyzetű célcsoportok felzárkóztatását.

A megyei önkormányzat jogszabályi és végrehajtási feladata az ITP nyomon követése, a műveleteket végrehajtó kedvezményezettek segítése.

Zala megye által választott Területi Kiválasztási Kritérium Rendszer 5 kritériumot határozott meg, amelynek mentén a projektek értékelése történt, de ezek rész-szempontjai alapján biztosított a projektek nyomon követése is.

II.2. Hozzájárulás a pénzügyi egyensúly fenntartásához

II.5. Hozzájárulás a gazdasági növekedéshez

II.6. Hozzájárulás a munkahelyteremtéshez

II.8. Hozzájárulás az előző és a jelenlegi uniós ciklusban megvalósított fejlesztésekhez

II.9. Hozzájárulás a Zala megyei/vidéki népesség helyben tartásához

Zala megye számára kiemelten fontos a rendkívül kedvezőtlen demográfiai folyamatok megváltoztatása, és annak vizsgálata, hogy az egyes projektek ténylegesen is hozzájárultak-e a Zala megyei/vidéki népesség helyben tartásához.

A TOP projektek nyomon követéséhez kapcsolódó ajánlások

Az általános nyomon követés mellett 2020-ban kiemelt feladata a **támogatott projektek megvalósításának segítése**.

Magyar Államkincstár legutolsó összegző anyagai⁴ (2020. január 6.) alapján 8 olyan projekt ismert, aminek megvalósításától a Kedvezményezett elállt, vagy jelezte ezirányú szándékát, közel 500 millió Ft értékben. Az adatbázisban szereplő 220 db projektből az elállással érintett projekteken kívül jelenleg 132 olyan projekt ismert, amely eddig elszámolt és leigazolt

⁴ TOP-1-5_szamlabenyujtas_2020_január.xls

költségei nem érik el a támogatott projekt támogatástartalmának 10 %-át. A zalai ITP keretében kötelezettségvállalással (+ 10 %) rendelkező 25,07 md Ft támogatásnak 21,8 %-ával, 5,47 md Ft-tal számoltak el a Kedvezményezettek.

Az N + 3 szabály értelmében a zalai TOP projektek döntő hányadát 2020 decemberéig el kell számolni, ellenkező esetben Zala megye (Magyarország) ezt a forrást véglegesen elveszíti.

Az esetleges forrásvesztés nem csak az egyes nyertes projektek megvalósítót sújtja, hanem nagy mértékben veszélyezteti a fejlesztések térségi integrációját, Zala megye felzárkóztatáspolitikai céljait, hátrányos helyzetű célcsoportok problémáinak hatékony kezelését, illetve az aprófalvas térségekben a falvak fennmaradását is.

Fentiekre hivatkozva javasoljuk:

- A Magyar Államkincstár területi szervével egyeztetés kezdeményezése az elszámolási nehézségek közös kezelése érdekében;
- A kedvezményezett települések számára a megvalósításhoz, és az uniós kötelezettségekhez kapcsolódó elvárások ismertetéséhez konferenciasorozat kezdeményezése prioritási tengelyek mentén (korlátozott lehetőség van szerződésmódosításra és projektzárási határidő módosítására a 2017-ben kötelezettségvállalással rendelkező projektekben);
- A Kedvezményezettek folyamatos segítése tanácsadással, hatósági ügyintézésel, szerződésmódosításaik gyorsítása az Irányító Hatósággal együttműködve.

Az ESZA-típusú projektek nyomon követéséhez kapcsolódó ajánlások (TOP kereteken belül)

A Területi- és Településfejlesztési Operatív program 5. prioritása - Megyei és helyi emberi erőforrás fejlesztések, foglalkoztatás ösztönzés és társadalmi együttműködés - tisztán ESZA forrásból támogatott, amelynek OP szintű specifikus céljai:

- Munkaerő-piacon hátrányos helyzetű személyek munkaerő-piaci esélyeinek növelése;
- Szegregációs területen, vagy szegregációval veszélyeztetett területen élő életésélyeinek növelése a foglalkoztatás és képzésszervezők integrálásával;
- Települések, településrészek fejlesztése a közösségfejlesztés módszertanára építve.

Ezen specifikus célok tartalmazzák azokat a lokális és horizontális elemeket, amelyet a megye az ITP keretében meghatározott. A specifikus célok mentén kialakított 3 intézkedés megvalósítása elválik egymástól.

A **TOP-5.1. intézkedés:** Foglalkoztatás-növelést célzó megyei és helyi foglalkoztatási együttműködések (**paktumok**) megvalósítására 1 megyei és 3 helyi paktum alakult Zala

megyében (a helyi paktumok járáshatárokhoz kötődnek). A TOP 5. prioritás megyei költségeinek (2,85md Ft) 65 %-a (1,86 md Ft) áll rendelkezésre a megyei foglalkoztatáspolitikai célokra.

A “Zala Megyei Innovatív Foglalkoztatási Paktum” a megye egészére kiterjedő célokkal és tevékenységekkel működik, ugyanakkor ösztönzi, előkészíti, segíti a 3 helyi és a 2 megyei jogú város foglalkoztatási és gazdaságfejlesztési kezdeményezéseit, ernyőszervezeti feladatokat lát el, és biztosítja a megyei szintű koordinációt, monitoring tevékenységet végez a helyi és a megyei jogú városok paktumainak vonatkozásában. Feladatkörében a megyei paktum rendszeresen szervez koordinációs megbeszéléseket a Pénzügyminisztérium képviselőinek bevonásával a helyi paktumokkal. A 6 zalai paktum mindegyikébe bevonásra került a munkaerő-piaci feladatokat koordináló Zala Megyei Kormányhivatal, ezáltal is biztosítva az egységes megyei szolgáltatási rendszer kialakítását, és az egységes nyomon követést.

A paktumok a projektben vállalt output indikátoraikat minden projekt esetében hozzák, és szerződésmódosítás keretében minden projekt esetében kérték a munkaerő-piaci szolgáltatáson túl a foglalkoztatásba vonáshoz, önfoglalkoztatáshoz kapcsolódó mutatóik növelését. Az egyéb foglalkoztatási projekteknek (GINOP, EFOP, Közfoglalkoztatás, stb.) és a kedvező munkaerő-piaci trendeknek köszönhetően Zala megye foglalkoztatási mutatói jelentősen javultak.

A paktumok megvalósítása esélyegyenlőségi szempontból is nagyon jelentős, mert a hátrányos helyzetű, állással nem rendelkezők számára nyújt képzési, foglalkoztatási lehetőségeket, mely hozzájárul a legszegényebb családok felzárkózásához.

A megyei paktumok eredményeinek fenntartásához javasoljuk, hogy a Zala Megyei Önkormányzat, Zalaegerszeg és Nagykanizsa Megyei Jogú Város, illetve a Zala Megyei Kormányhivatal dolgozza ki egy egységes megyei foglalkoztatási együttműködési hálózat megalapítására, a paktumokban jelenleg fellelhető átfedések kezelésével.

A TOP 5.2. intézkedés – “A társadalmi együttműködés erősítését szolgáló helyi szintű **komplex programok**” kedvezményezettjei az OP lehatárolás miatt csak városi jogállású települések lehetnek, míg a falvak az EFOP programban kaphatnak támogatást. A felhívás elvárása alapján a fejlesztések a 2011-es népszámlálás adatai alapján szegregációs, vagy szegregációval veszélyeztetett területekre koncentrálhatnak, céljuk az itt élő roma lakosság

felzárkóztatának segítése képzési és foglalkoztatási programokkal. Zala megyében 4 város, Keszthely, Zalaszentgrót, Letenye és Lenti indított komplex programot.

Az ESZA típusú program beruházási forrásokkal egészül ki a TOP-4.3. prioritás keretében, amelyre mind a 4 város eredményesen pályázott, de Letenye elállt a projektjének megvalósításától.

A komplex programok nyomon követését a Zala Megyei Roma Nemzetiségi Önkormányzat bevonásával javasoljuk megvalósítani, és éves szinten ezekhez kapcsolódva partnerségi egyeztetéseket tartani, a jó gyakorlatokat azonosítani és megosztani.

A hátrányos helyzetű roma népesség társadalmi beilleszkedésének segítése komplex feladat, de számos olyan eleme van, amely meghaladja a TOP forráskereteit, ezért Zala megye részéről javasoljuk, hogy az ilyen jellegű projektekben partnerként kapcsolódjon be!

A **TOP-5.3.** intézkedés célja **“A helyi identitás és kohézió erősítése”** a közösségfejlesztés eszközeivel, a helyi erőforrások hatékony bevonásával. A 15 zalai nyertes a Felhívás elvárásainak megfelelően elkészítette helyi cselekvési terveit, de a legalább 36 havi megvalósítási időszakot alig kezdték el.

A projektet elméletileg egy EFOP kiemelt projekt keretében felkészült szakértők, megyei koordinátorok segítették volna, de az EFOP projekt a tényleges TOP projektek indítása előtt lezárult.

A helyi erőforrások bevonása, aktivizálása járulhat hozzá a Zala megyei/vidéki népesség helyben tartásához, ezért javasoljuk, hogy Zala megye folyamatosan kövesse nyomon a közösségfejlesztési projektek megvalósítását, éves szinten szervezzen konferenciákat, ahol a projektgazdák bemutatják innovatív megoldásaikat, eredményeiket, melynek népszerűsítéséhez a megye online kiadvány terjesztésével is járuljon hozzá.

A TOP projektek és a Magyar Falu Program keretében támogatott projektek összekapcsolásához kapcsolódó javaslatok

Magyarország Kormánya, felismerve a kistelepülések (5.000 főnél kisebb lakosság) speciális fejlesztési szükségleteit, az 1669/2018. (XII. 10.) Korm. határozatban döntött a Magyar Falu Program keretében megvalósuló egyes programelemekkel összefüggő intézkedések végrehajtásáról, valamint azok 2019. évben szükséges támogatásáról.

A Magyar Falu Program helyzetfeltárása fokozottan igaz Zalára; a népesség a kisebb falvakban rohamosan csökken, az országos átlaghoz képest nagyjából tíz százalékkal nagyobb

mértékben. Az itt élő fiatalok a munkaerőhiány mellett sokszor azért költöznek nagyvárosokba, mert nem megfelelő az infrastruktúra, nincs óvoda, bölcsőde, nem jó az utak minősége és a szórakozási lehetőségek sincsenek biztosítva.

Magyar Falu Program három alprogramra bontható. Részben önkormányzatok, illetve kisebb részben egyházközségek számára pályázati keretben, kisebb, de helyben fontos fejlesztésekre, mint például orvosi rendelők, óvodák, óvoda udvarok, egyéb intézmények vagy éppenséggel közösségi terek fejlesztésére pályázhattak. A Falusi Útalap keretében állami mellékút-hálózat fejlesztési program indult ötven milliárd forint értékben, melynek eredményeként 450 kilométernyi úthálózat újulhatott meg 2019-ben országos szinten.

A harmadik alprogram a Falusi CSOK, ahol a sajnos jellemzően lecsökkenő lélekszámú kistelepüléseken élő fiatal házaspárok, gyermeket váró, családot alapító, otthonteremtő házaspárok kaphatnak vissza nem térítendő lakhatási támogatásokat.

A Magyar Falu Program keretében megvalósuló pályázatos, lakhatással, közszolgáltatásokkal, közösségi terek és helyi identitás programelemek alprogramjai számos elemükben kapcsolódnak a Zala Megyei ITP célkitűzéseéhez, és kifejezetten azokat a kisléptékű beruházásokat támogatják, amelyek hozzájárulnak a területi kohézió megvalósításához, a kistelepülések felzárkóztatásához, de a TOP programokból nem, vagy nehézkesen támogathatók.

A Magyar Falu Program célja, hogy a támogatott szervezetek a pályázati célokkal összefüggésben javítsanak a projekt keretében a kistelepülések életkörülményein, de nem írja elő teljes körűen az uniós elvárások esetében kötelező esélyegyenlőségi és környezeti fenntarthatósági beruházásokat, amelyek jelentősen megdrágítják az uniós beruházásokat (energiahatékonyság, komplex akadálymentesítés, stb). Az egyszerűsített pályázat gyors elbírálása, a források azonnali biztosítása egyaránt segíti, hogy a tervezett költségekből a fejlesztés megvalósítható, eredményei is fenntarthatóak.

A javaslataink megtételéhez rövid áttekintést adunk a Magyar Falu Program 2019. projektjeiről, zalai eredményeiről, 2020 évi várható céljairól.

A 1669/2018. (XII. 10.) Korm. határozat 2019-ben 75 md Ft-ot allokált a Magyar Falu Program megvalósítására, melynek keretében 15 pályázati kiírást hirdettek meg közel 56 md Ft értékben (Felhívások és az eredmények elérhetőek a www.kormany.hu honlapról).

Felhívás	Keretösszeg (Ft)	Zalai nyertes	Elnyert zalai forrás (Ft)
MFP-FOB/2019 Óvodafejlesztés	5.000.000.000 Ft	14	237.202.661 Ft
MFP-OUF/2019. Óvoda udvar	3.000.000.000 Ft	21	94.265.698 Ft
MFP-HOR/2019. Orvosi rendelő	4.000.000.000 Ft	12	197.290.925 Ft
MFP-AEE/2019. Orvosi eszköz	2.000.000.000 Ft	33	91.015.254 Ft

MFP-FOL/2019. Orvosi szolgálati lakás	5.000.000.000 Ft	1	255.639.827 Ft
MFP-ÖTU/2019. Önkormányzati tulajdonú utak felújítása	8.000.000.000 Ft	27	384.183.253 Ft
MFP-BJA/2019. Kistelepülések járda építésének, felújításának anyagtámogatása	2.000.000.000 Ft	15	70.202.056 Ft
MFP-KKE/2019. Eszközfejlesztés belterületi közterület karbantartására	3.000.000.000 Ft	27	154.654.676 Ft
MFP-HPH/2019. Polgármesteri hivatal felújítása	2.000.000.000 Ft	6	66.064.107 Ft
MFP-TFB/2019. Falu- és tanyagondnoki szolgálat támogatása	4.000.000.000 Ft	26	374.016.210 Ft
MFP-SZL/2019. Szolgálati lakás	1.900.000.000 Ft	5	78.906.497 Ft
MFP-NHI/2019. A nemzeti és helyi identitástudat erősítése	6.000.000.000 Ft		293.892.287 Ft
MFP-EKT/2019. A helyi egyházi közösségi terek fejlesztése	7.000.000.000 Ft	22	345 365 535 Ft
MFP-FFT/2019. Temető fejlesztése	1.800.000.000 Ft	19	102.723.845 Ft
MFP-FVT/2019. Egyházi közösség tulajdonában lévő temetők fejlesztése	1.200.000.000 Ft	2	19.994.791 Ft

www.kormany.hu adatbázisa alapján saját gyűjtés

A Magyar Falu Program 2019-es Felhívásain 259 db zalai projekt részesült támogatásban összesen 2.765.417.622 Ft értékben. A projektek keretében 163 zalai település lett kedvezményezett.

Az óvodafejlesztési program kapcsolódik, és kiegészíti a TOP-1.4. intézkedés kereteit, míg az orvosi rendelőkhöz kapcsolódó felhívások a TOP-4.1. intézkedés céljainak megvalósulásához járulnak hozzá. Az útfelújítási programok az IKOP és CEF hálózatfejlesztései, illetve a TOP útépitési intézkedéshez segíti a kapcsolódást. A falugondnoki szolgálatok fejlesztése a TOP-4.2. intézkedés keretében nem volt támogatható, de a megyei falugondnoki hálózat szociális és esélyegyenlőségi szerepe vitathatatlan. A TOP felhívásokban önállóan nem támogatható tevékenységek között szerepelt szolgálati lakások építése, felújítása, de a TOP-keretbe ez sehol nem fért be a kérelmekbe, és kistelepülési környezetbe ma már a szolgáltatások elérhetőségéhez elvárt a szolgálati lakás biztosítása. A Magyar Falu program keretében tervezett, 10 md Ft értékű bölcsődefejlesztés részben TOP-1.4.1 keretből kerül megvalósításra, a települési okospontok 1 md Ft értékű támogatása nem került kiírása.

A polgármesteri hivatalok megújítása kapcsolódik a TOP energiahatékonysági projekthez (TOP-3.1), a kulturális intézmények megújítása inkább EFOP keretek között volt támogatható.

A Magyar Falu Program pályázatos felhívásai mellett a falusi CSOK kedvezményei segíthetik a zalai falvak hosszú távú megmaradását, a kedvezőtlen folyamatok megállítását.

A Magyar Falu Program 2020-ban is folytatódik, 150 milliárd forintot meghaladó forráskerettel. A kormány döntése értelmében további területekre -útkarbantartásra és falusi civil szervezetek támogatására – juttatnak pluszforrásokat, összesen 12,5 milliárd forint értékben. Folytatódik a falusi családi otthonteremtési kedvezmény (csok) program, a falvakat kisvárosokkal összekötő állami mellékúthálózatok fejlesztése, valamint az életminőség javítását célzó helyi fejlesztések támogatása. Elindítják a falusi civil alapot a kevesebb mint 5000 lakosú településeken működő, ott székhellyel, telephellyel rendelkező civil szervezeteknek. Ez a keret 5 milliárd forint lesz és pályázati úton kaphatják meg a civil szervezetek, akik döntő szerepet játszanak abban, hogy egy helyi közösség élettel teli legyen. Ezek a szervezetek azon túl, hogy valamilyen speciális tevékenységet végeznek, szinte kivétel nélkül a helyi közösség fenntartásáért és életminőségének javításáért is tesznek. A civil szervezetek két tevékenységi körre pályázhatnak, rendezvények és programok megvalósítására, illetve eszközbeszerzésre, ingatlanfejlesztésre, ingatlanvásárlásra.

Bízva abban, hogy a Magyar Falu Program 2021-2022-ben is folytatódik javasoljuk a zalai kistelepülések hatékony fejlesztéséhez egy megyei fejlesztéspolitikai térkép/adatbázis elkészítését a szakmai szervezetek (Kormányhivatal, Magyar Államkincstár) bevonásával!

A fejlesztéspolitikai térkép/adatbázis az elmúlt évek támogatásait figyelembe véve vizsgálja meg a kistelepülések meglévő és/vagy szükséges intézményeihez kapcsolódó beruházási igényeket, és tegyen javaslatot a fenntarthatósági szempontok (pénzügyi, környezeti, társadalmi) figyelembe vételével az egyes, Magyar Falu Program kiírásaihoz kapcsolódó beruházásokra.

Egy ütemezett fejlesztési adatbázis lehetővé tenné, hogy 2022-ig az összes óvodai intézmény, orvosi rendelő épülete, eszközállománya megújuljon, a járdák, önkormányzati és állami utak forrásaiból pedig minél több település részesüljön.

Az ITP-ben meghatározott területi célok továbbviteléhez kapcsolódó ajánlások a 2021-2027 között várható, Európai Szemeszterhez kapcsolódó stratégiai dokumentumokba kerülnek meghatározásra.

Az Európa 2020 Stratégia megvalósítását célzó 2013-2020. közötti uniós fejlesztési ciklus időszakában a Partnerségi Megállapodás alapján három alapelv mentén lehetett nevesíteni a térségileg decentralizált területi fejlesztéseket:

- 1) önkormányzatok jogilag meghatározott kompetenciái;
- 2) fejlesztések mérete –a TOP térségi és helyi jelentőségű fejlesztéseket finanszírozzon;

3) fejlesztések térségi integrációja – a TOP fejlesztései területileg összehangolva valósulnak meg.

Az Európai Szemeszter 2021-2027 között a 11 tematikus célkitűzés helyett 5 célterület nevesít, amelyben nő a közvetlen irányítású uniós programok részaránya, és kiemelt szerepe lesz az integrált területi eszközök használatának.

Szakpolitikai célkitűzések - 2021-2027

- **PO 1: intelligensebb Európa** az innovatív és intelligens gazdasági átalakítás előmozdítása révén;
- **PO2: zöldebb, karbonszegény Európa** a tiszta és méltányos energetikai átállás, a zöld és kék beruházás, a körforgásos gazdaság, az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás és a kockázatmegelőzés és -kezelés előmozdításával;
- **PO3: jobban összekapcsolt Európa** a mobilitás és a regionális IKT-összekapcsoltság fokozásával;
- **PO4: szociálisabb Európa** a szociális jogok európai pillérének végrehajtásával;
- **P5: a polgárokhoz közelebb álló Európa** a városi, vidéki és part menti térségek fenntartható és integrált fejlesztésének elősegítése és helyi kezdeményezések révén

A P5 szakpolitikai cél megvalósítása egyértelműen az integrált területi eszközök elterjesztését feltételezi. A formálódó, még nem lezárt hazai fejlesztéspolitikai keretek célként tűzik ki hátrányos helyzetű térségek integrált felzárkóztatását, kisvárosi várostérségek esetében „integrált fejlesztési beruházások (ITB)” indítását.

A felülről koordinált integrált eszköz és a Magyar Falu Program célkitűzéseivel összekapcsolva segítheti az eddigieknél is hatékonyabban az átmeneti szempontból hátrányos letenyei, lenti és zalaszentgróti járások fejlesztéseit.

Ennek érdekében fontos, hogy az ITP-t megvalósító Zala Megyei Önkormányzat hatékonyan kapcsolódjon be, és lehetőségek függvényében irányítsa/koordinálja a zalai hátrányos térségek területfejlesztési folyamatait a 2021-2027-es uniós ciklus időszakában.

A 2021-2027 ciklus tervezési folyamathoz kapcsolódó esélyegyenlőségi ajánlások:

A tervezési folyamatot jól elő kell készíteni, a tervezésre megfelelő időtartamot kell biztosítani.

A tervezésbe szükséges – nevesítve is – bevonni az esélyegyenlőségi célcsoportok képviselő szervezeteket.

A következő szervezetek/intézmények bevonása javasolt:

- Roma Nemzetiségi Önkormányzat (megyei szint)
- Vakok és Gyengénlátók Zala Megyei Egyesülete
- Siketek és Nagyothallók Országos Szövetsége Zala Megyei Szervezet
- Mozgássérültek és Fogyatékkal Élők Egyesülete
- Magyar Vöröskereszt Zala Megyei Szervezete
- Nagycsaládosok Egyesülete (Zalaegerszeg, Nagykanizsa, Keszthely)

- FICSAK Zalaegerszeg ALAPÍTVÁNY
- Zala Megyei Időügyi Tanács

A tervezési folyamatban törekedni kell arra, hogy az esélyegyenlőségi célcsoportok érdekképviselői szervezetei a partnerség és a részvétel elvére építve a következő tevékenységekbe kapcsolódjanak be:

- javaslattevési lehetőség
- véleménynyilvánítási lehetőség
- együttműködési/partnerségi formákba történő bevonás lehetősége.

Indokoltnak tartjuk, hogy a folyamatos nyomonkövetés érdekében az esélyegyenlőségi célcsoportok képviselői szervezetei ne csak a tervezés során kerüljenek megszólításra, hanem a végrehajtás és megvalósítás során is kapcsolódjanak be a fejlesztések hatásvizsgálatába, azokat folyamatba építve értékelhessék.

5. Összegzés

A 2014-2020 programozási időszak egyik tervezési újítása az Integrált Területi Programok megjelenése a TOP források felhasználása érdekében.

A Zala Megyei Integrált Területi Program, mint területi programozási eszköz lehetőséget biztosított a Zala Megyei Önkormányzatnak, hogy a számára a 1702/2014. (XII.3.) Kormányhatározatban dedikált forráskeretet saját hatáskörben allokálja a területfejlesztési stratégiai céljai mentén.

A dokumentum elemzése és az ajánlások elkészítése során figyelembe vettük, hogy ezen tervezési módszertan most került először alkalmazásra, annak kidolgozásához központi útmutatókat kaptak a tervezők és a fejlesztési források felosztásában érdekelt szereplők. Az útmutatók tartalmaztak olyan elemeket, amelyek segítették a tervezés folyamatában a horizontális és lokális szempontrendszer beépítését, de annak mélységét (pl. értékelésre gyakorolt hatását) nem határozták meg.

A Zala Megyei Integrált Területi Programban megjelennek a lokális és horizontális felzárkóztatási elemek, azok nemcsak a tervezés során, hanem a végrehajtásban is tetten érhetők. Ugyanakkor az ajánlásokban olyan - elsősorban gyakorlati – javaslatokat tettünk, amelyek hosszútávon elősegíthetik a tervezési, végrehajtási és megvalósítási folyamatok esélyegyenlőségi elvárásainak megfogalmazását, értékelési szemponttá válását és a biztosítják a megvalósítás hatásvizsgálata során az esélyegyenlőségi megközelítés érvényesülését is.